

II. fejezet⁹

Az abszolutizmus győzelme és a centralizmus kiépítése

I. Harcok a rendek és a királyság ellen¹⁰

Ausztria történelmének három periódusa – I. Ferdinánd művének kiszélesítése – a rendek és a királyság közti küzdelem jelzi ezt az időszakot – a fehérhegyi küzdelem és jogi következményei – az egyház és a vallás szerepe a rendek és a királyság küzdelmeiben

Az új alkotmány államcsínye – az alkotmányreform lehetősége és az államcsíny okai – Csehország nem veszítette el állami önállóságát – elvesztett jogok elmélete

Ausztria történelmét három nagy periódusra lehet osztani: az első a Habsburgok 1526-os trónra lépésével kezdődik Csehországban és Magyarországon, és egészen 1640-ig VI. Károly,¹¹ az utolsó Habsburg haláláig tart. Ekkor Ausztria feudális és független államok konföderációja. A második periódus az abszolutisztikus centralizmus kora, amelyben kialakul a modern, bürokratikus állam. Ekkor a Habsburgok nyílt, egységesítő politikát folytatnak. A harmadik periódus az 1848-as forradalommal veszi kezdetét és az alkotmányos centralizmuson keresztül egészen a dualizmus kialakulásáig tart.

Az első periódusban mindent megtesznek a birodalom egységesítéséért. Az első lépések a Titkos Tanács és a Katonai Tanács megalapítása voltak. A rendek és a királyság közti küzdelemnek leginkább a nemesség élvezte az előnyeit, de a nemesség nem vállalt közösséget a néppel, sőt 1547-ben hagyta a városok erejének szétverését. A nép erős ellenállást tanúsított a katolikus Habsburgokkal szemben, ezt mutatja, a huszita mozgalom ismételt megjelenése. A fehérhegyi csata¹² után a Habsburgok végleg megtörték a rendek el-

⁹ A II. fejezet a 25.-ik oldaltól a 43.-ik oldalig tart.

¹⁰ Beneš a II. fejezet kettő alfejezetre osztotta, az 1.-sel jelölt alfejezet a 25.-ik oldaltól a 34.-ik oldalig tart.

¹¹ VI. Károly, 1706 és 1714 között III. Károly néven spanyol király, 1711 és 1740 között VI. Károly néven német-római császár ugyanakkor III. Károly néven cseh és magyar király.

¹² 1618-ban a cseh rendek felkeltek a Habsburg uralom ellen, a Habsburg kormányzat két tisztségviselőjét kidobták a prágai vár ablakából (defenesztráció), majd a saját kezükbe vették a hatalmat. De az uralkodó II. Ferdinánd (1619–1637) csapatai 1620. November 8-án a Prága melletti Fehérhegyen legyőzték a felkelők seregeit, s felszámolta a cseh rendi ellenállást.

lenállását, és a csehországi alkotmányt szétverték. Bevezették az abszolutizmust, amely a centralizáció első lépése volt. Az egyház a hóhér szerepét öltötte magára, és készségesen kiszolgált a Habsburgok dinasztikus terveit. A Habsburgok számára a vallás kérdése másodlagos volt a csehek elleni küzdelmekben. Igazi céljuk a Közép- és Nyugat európai hegemonia megszerzése volt. A csehek is a vallás mögé bújtatták igazi céljukat: függetlenségük kivívását.

Fehérhegynél elbukott a lázadás. II. Ferdinánd¹³ el akarta kerülni, hogy újrakezdődjön, ezért 1620 és 1627 között megtörte a nemesség ellenállását, majd 1627-ben módosította az alkotmányt. A megtört nemesség teljesen kiszolgált az uralkodó akaratát, így a király legálisan, alkotmányos úton sajátíthatta ki a politikai jogokat. Valójában az 1627-es új alkotmány nem volt más, mint egy államcsíny, amely törvénytelen és alkotmányellenes.

A II. Ferdinánd lépéseit mondvacsinált indokokkal magyarázták a bécsi politikusok. Ez volt az "elvesztett jogok" elmélete, mely szerint a lázadással a csehek elvesztették jogaikat, mivel választott uruk ellen fordultak. A király ezután jogosan büntette meg őket.

Azonban a cseh katolikusok a lázadás alatt a király mellett álltak, így rájuk ezt az elméletet nem alkalmazhatták. Az új alkotmány azonban őket is megfosztotta jogaiktól. 1628-ban az új alkotmányt Sziléziában és Morvaországban is bevezették.

II. A fehérhegyi csata politikai és jogi következményei¹⁴

A királyság eljárásai győzelme után – kivégzések, elkobzások, kiutasítások – a csata politikai következményei: abszolutizmus, az egyház győzelme, külföldi arisztokrácia

Az új alkotmány miatt beállt változások a politikai életben – a trónöröklés – az országgyűlés összetétele – a köztisztviselők választása – a törvényhozó hatalom – az adók megszavazása – változások az igazságszolgáltatásban – a nyelvek kérdése – a csehországi kancellária – az elkészített centralizáció

II. Ferdinánd a lázadásban részt vevő 27 nemeset kivégeztette, többeket menekülésre kényszerített, és elkobozta vagyonukat. Megszilárdította a katolikus egyház hatalmát. A megmaradt 112 főnemesi család a korona hűbérese lett. Az elűzött nemesség helyébe a külföldi nemesek léptek, akik támogatták a

¹³ II. Habsburg Ferdinánd 1619 és 1637 között cseh és magyar király.

¹⁴ Beneš a II. fejezet kettő alfejezetre osztotta, az II.-sel jelölt alfejezet a 34.-ik oldaltól a 43.-ik oldalig tart.

királyt küzdelmei során. Ők hűségesen és teljes mérték kiszolgálták Habsburgokat. Ezeknek az eseményeknek a következményeit ma is érzékelhetjük, hisz az új arisztokrácia leszármazottai tartják kezükben az országgyűlést, és a katolikus egyház sikeresen rekatolizálta a cseh népet, és hatalmát máig képes volt fenntartani.

II. Ferdinánd először saját és dinasztija hatalmát szilárdította meg az országban. Az új alkotmányban lefektették az örökösödési jogot. II. Ferdinánd teljes jogú uralkodója lett Csehországnak, nem kellett a rendekkel együtt kormányoznia. Megváltoztatta az országgyűlés összetételét is. A három rend: nemesség, lovagok, városok) mellé egy negyediket helyeztek, az egyházi rendet, amely ezt követően az első helyet foglalta el. Mindenkinek vissza kellett térnie a katolikus hitre, vagy kénytelen volt elhagyni az országot: egyedül a zsidókkal tettek kivételt.

A király teljhatalommal rendelkezett. Elméletileg a fontosabb tisztviselőket a nemesség köréből kellett volna választania – ráadásul ezeket a személyi kérdéseket meg kellett vitatnia az országtanáccsal is –, de nem így tett, mindig a saját akaratát érvényesítette. Ezt elősegítette az a tény is, hogy alkotmányban lefektették, a király bármikor megváltoztathatja azt. Az alkotmány a rendek jogaként tartotta fenn az adók megszavazását, ám megtiltotta, hogy kiváltságokat kérjenek a magasabb adók megszavazásáért. Az igazságszolgáltatás a király kezében összpontosult. Ezen túl írásban és titkosan végezték az eljárásokat. A német nyelvet egyenlővé tették a cseh nyelvvel. Ez az egyenlőség a XVIII. századra háttérbe szorult, és a német nyelv került fölénybe. Az új alkotmány bevezetése után a csehországi kancellária jelképezte Szent Vencel koronájának törvényhozó és adminisztratív függetlenségét és egységét, a kancellária hirdette ki a törvényeket és rendeleteket. Csehország, bár elindult az abszolútizmus felé vezető úton, még rendelkezett alkotmányos jogokkal.